

Geopolitika – veda alebo sekulárna viera?, I. časť: Všemocný zemepis

Branislav Michalka

8. marca 2022 ✚ **Politika**

Zdroj: flickr.com

Politika

Jednou z odvekých ľudských činností je politika. Toto slovo býva definované ako: umenie správy štátu alebo obce, podľa starogréckeho slova polis – obec, mesto, mestský štát (*politiké techné* – správa obce). Pod pojmom politika sa teda vždy rozumelo všetko, čo súviselo so životom štátu: politika vnútorná i zahraničná, mierová i vojnová, obranná aj útočná. To všetko bola politika. A teda aj premýšľanie o politike.

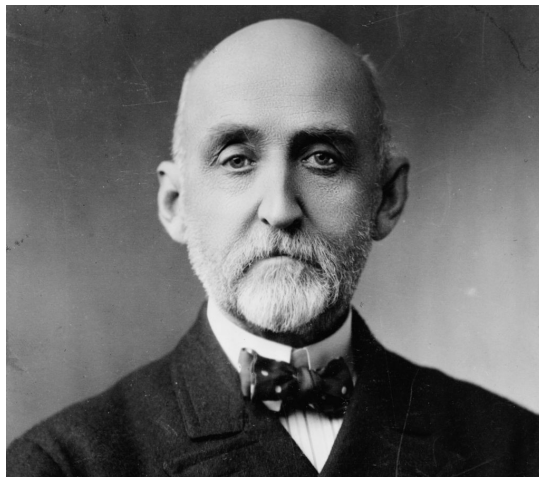
V modernej dobe (okolo roku 1900) vzniká vedný odbor politológia, ktorý sa zaoberá špeciálne politikou. Dovtedy sa zaoberala politikou filozofia a neskôr politická filozofia. A vedné odbory sa ďalej množia... To, čo kedysi riešil jeden odbor, teraz rieši päť odborov. Doba je, v každom prípade, zložitejšia. Avšak, a to je dôležité, aký je výsledok? Máme inú politiku, zbožnejšiu, kvalitnejšiu, rozumnejšiu? A môže byť vôbec kvalitnejšia a rozumnejšia? Konštantnosť ľudskej povahy nám potvrdzuje, že asi nie. Čím beznámejšie je však toto ľudské pachtenie sa za zlepšením ľudstva skrze politiku, tým detailnejšie je rozpracovávané.

Geopolitika

Jednou zo špecifických vedných disciplín, ktorá sa obsahovo kryje s politikou ako takou a zároveň sa snaží špecializovať, je geopolitika. Slovníkové definície nám hovoria o tom, že je to vedecká disciplína, ktorá sa zaoberá vplyvom geografických faktorov na politiku a históriu ľudstva. To je záber zaiste široký, veď čo by sa nezmestilo pod pojmy „politika“, „geografia“ celého sveta a „história ľudstva“? Len sa zamyslime, koľko nových vedných disciplín sa tu otvára pred našimi zrakmi. Je napríklad filozofia súčasťou politiky a histórie ľudstva? Zaiste áno. Nuž a nebolo by vhodné skúmať, aký vplyv má geografia aj na túto vednú disciplínu? Prípadne na teológiu?

Vznikli by hneď dva vedné odbory – geofilozofia a geoteológia. V podstate by geografia mohla mať vplyv na všetky prejavy života spoločnosti a preto by sme mohli vytvoriť aj geoestetiku i geokulturológiu (beda, myslel som si ako prehánam a nadsadzujem, ale pri postupnom písaní tohto článku som zistil, že realita

predbehla moju fantáziu – podobné vedné odbory sú už na svete a majú sa čulo k životu).

Alfred Thayer Mahan

zdroj: wikimedia commons

Geopolitika je pojem dnes hojne spomínaný a jedným z dôvodov je jeho myšlienková a mediálna prepojenosť s tzv. veľkou politikou. Táto prepojenosť v očiach mnohých ľudí, ktorí si pojem geopolitika osvoja, vzbudzuje pocit znalosti veľkého sveta a jeho skrytých politických zákutí, takého a takých, ktoré unikajú možnostiam poznania obyčajných ľudí. Participácia na tejto znalosti vzbudzuje u nich sebavedomie, že dokážu rozpoznať skryté zákulisné tendencie budúceho vývoja sveta. Ide tu v podstate o akúsi formu sekulárneho prorokovania, ktoré sa opiera o striktné materiálne predpoklady, v rámci ktorých je príčinou ľudských dejov určité zoskupenie geologických a geografických faktov a prírodných síl z týchto faktov vyplývajúcich. Tie sú v konečnom dôsledku aj formujúcou silou ľudského ducha, povahy a správania v jednotlivých kultúrach či veľmociach.

Je nutné však hneď na začiatku podotknúť, že tieto geograficko-materialistické predpoklady odporujú základnému predpokladu kresťanstva, totiž tomu, že duch je nadradený hmote. Premeny ľudských duší bývajú primárne spôsobované formáciou transcendentnou a až sekundárne môže mať na duše vplyv stvorená príroda. Ba čo viac, slobodná ľudská vôľa na základe nadradenosti ducha nad hmotou, prírodu a stvorenie sama pretvára.

Geopolitika je teda, podľa všetkého, typickým produktom sekulárnych ideológií. Povahu etníc, expanziu národov a rás, ich kultúrne preferencie, celkový vývin ľudstva a ďalšie faktory odvodzuje primárne od polohy, miesta, prírodného okolia a vzájomného pôsobenia jednotlivých „geopolitických“ faktorov na človeka. V každom prípade tým dejiny prestávajú byť prejavom Božej vôle, znamením Boha a stávajú sa výsledkom prírodno-ľudských interakcií. Geopolitické teórie sú teda v podstate len iným variantom materializmu, zamieňajúcim marxistické ekonomické vzťahy za vzťahy zemepisné.

Vývoj geopolitiky

Keď sa spomínajú myšlienkové podnety pre determinizmus, geografický aj sociálny a biologický, tak je vždy nutné spomenúť Charlesa Darwina. Bol to on, ktorý svojou teóriou ako jeden z prvých generalizoval vplyv prírodných síl na život človeka. Z jeho ideí pochádzajúci sociálny darwinizmus sa síce úplne nezhodoval s jeho názormi, ale predstavoval určité logické domyslenie vedeckých záverov, ktoré Darwin predostrel

verejnosti. Preto môžeme považovať tohto veľkého priateľa opíc aj za jedného z duchovných otcov geopolitiky. Naisto však, dvaja skutoční „*otcovia zakladatelia*“ geopolitiky: americký admirál **Alfred Thayer Mahan** a nemecký zoológ a geograf **Friedrich Ratzel** sa k odkazu Darwina hrdo hlásili.

Časovo prvý bol Alfred Mahan. Ako profesionálny námorník samozrejme ospevoval zásadný vplyv námorníctva a teda aj existenciu oceánov na vznik impéria. Blízkosť mora pri ľudskej populácii, bola podľa neho hlavným dôvodom rozmachu ľudského ducha a politickej expanzie. V práci nazvanej *Vplyv námorných síl na dejiny, 1660 – 1783* opisuje prístup k oceánom a následný vznik námorných síl ako kľúčové faktory vzniku impérií. V knihe *Perzský záliv a medzinárodné vzťahy* ako prvý použil termín Blízky východ.

Friedrich Ratzel

zdroj: wikimedia commons

Druhý z otcov geopolitiky, Friedrich Ratzel v roku 1869 publikoval prácu *Bytie a vývoj organického sveta*, v ktorej sa odvoláva priamo na Darwinove poznatky. Tie potom, presne v duchu sekulárneho novodobého pohanstva, preniesol z antropologickej a biologickej roviny do roviny politickej a v prácach *Politická geografia* (1897) a *Životný priestor* (1901) tvrdil, že štát je živý organizmus, ktorý sa rodí, vyvíja, starne a umiera. Je plne pod vplyvom geografického prostredia, v ktorom sa nachádza a toto prostredie určuje jeho činy. Navyše, podobne ako zvieratá v prírode, sa riadi zákonom silnejšieho.

Živel anglosaský a živel nemecký vytvorili základy geopolitiky ako vedeckého odboru a postarali sa aj o dva základné myšlienkové prúdy v geopolitike. V tomto prípade sa pre nich skutočne stala geografická poloha ich domoviny silnejšou ako duch. Jeden uprednostňuje námornú moc a druhý moc kontinentálnu. Spoločne potom glorifikujú rozmach štátu či národa, ako prírodnú zákonitosť nezávislú na morálke a náboženstve.

Myšlienkou, že správanie štátov a národov je nezmeniteľne závislé na geografickej polohe krajiny a jej prírodných danostiach, zabili sociálni darwinisti dve muchy jednou ranou: najprv sňali akúkoľvek morálnu vinu z národa, ktorý sa rozhodol expandovať na úkor iných národov, pretože on za to vlastne nemohol; to príroda ho k tomu donútila, a po druhé umožnila taký výklad ľudských dejín, ktorý bol nezávislý na dejinách Spásy. Národy už neplnili Božiu vôľu, ale napĺňali svoj „*Osud*“, ktorému sa podobne ako Oidipus nemohli vyhnúť. Podriadenosť temnému a nemennému *Osudu* je základnou pohanskou myšlienkou. Filozofia 19. storočia si ju znovu osvojila a spolu s ňou aj geopolitika.

dokončenie v II. časti

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/geopolitika-veda-alebo-sekularna-viera-i-cast-vsemocny-zemepis/>